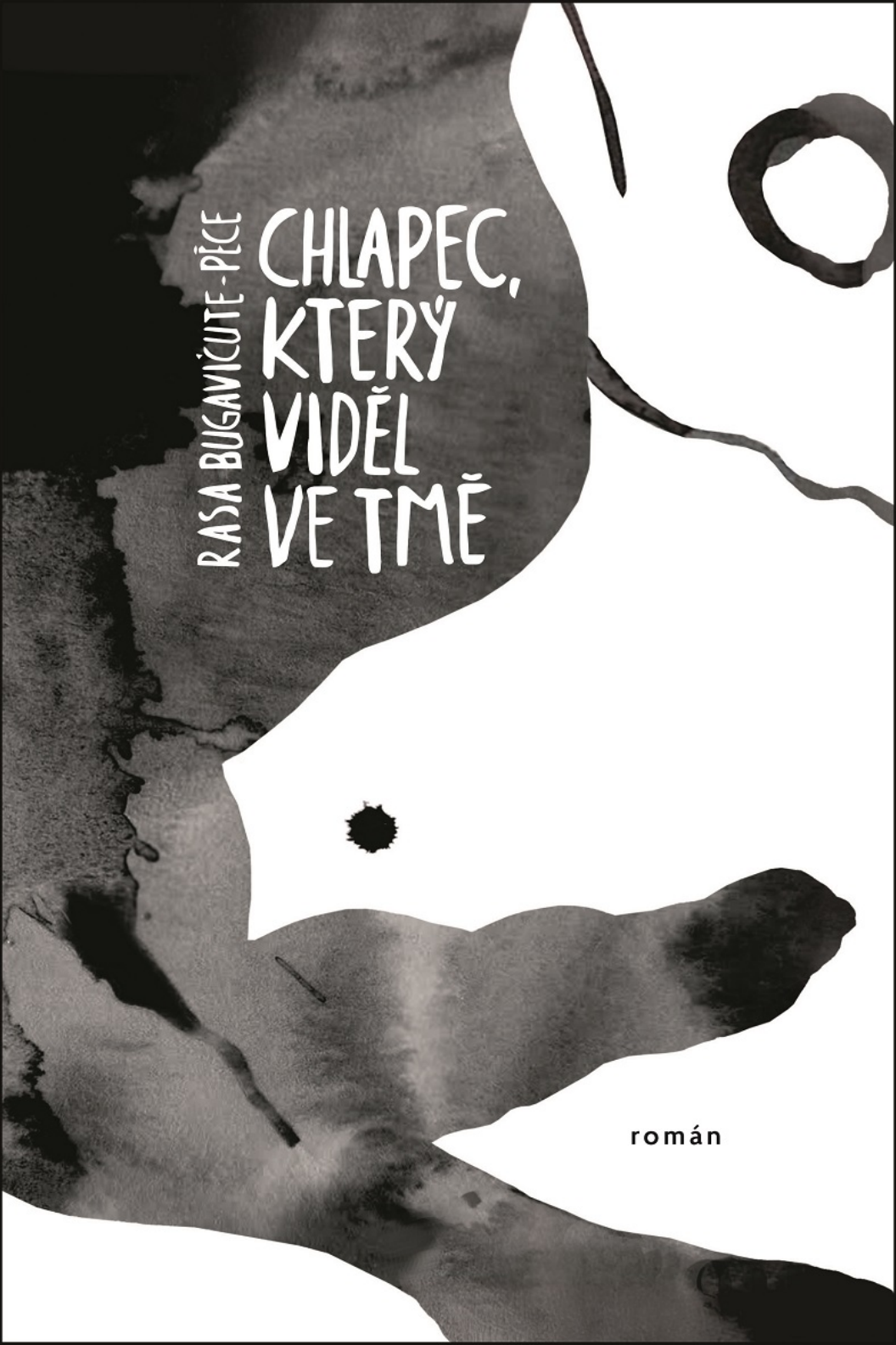

RASA BUGAVICUTE - PĚCE

CHLAPEC, KTERÝ VIDĚL VE TMĚ

román

RASA BUGAVÍCUTE - PĚCE
CHLAPEC,
KTERÝ
VIDĚL
VE TMĚ

přeložila
Anna Sedláčková

MYSTERY PRESS

2025

#IAMINTROVERT

Tato kniha vyšla s podporou platformy Latvian Literature.

This book was published with the support of the Latvian Literature platform.

Tato kniha je beletristické dílo. Jména, postavy, organizace, místa a události v ní uvedené jsou buď výplodem autorovy představivosti, nebo jsou použity ve fiktivním kontextu.

Tato kniha ani žádná její část nesmějí být kopírovány, zálohovány ani šířeny v jakékoli podobě a jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu nakladatele.

Copyright © Rasa Bugavičute-Pēce, 2019

Illustrations © Zane Veldre, 2019

Cover & Layout © Baiba Lūsīte-Teikmane, 2019

Translation © Anna Sedláčková, 2025

Czech Edition © Mystery Press, Praha 2025

ISBN 978-80-7588-916-4 (pdf)

If a writer falls in love with you, you can never die.

/Mik Everett/

32

Můj život začal na ubytovně. Nevím, kolik z vás má nějakou zkušenost s ubytovny, ale abychom si rozuměli, mám na mysli ty z konce osmdesátých a počátku devadesátých let, ve nichž žily mladé rodiny. Byty na ubytovnách přidělované mladým odborníkům. Ty, kde byl jeden pokoj, záchod a kuchyňská linka, zatímco sprchy ve sklepě byly pro celou budovu společné. Přesně z dob sprchování ve sklepě mě s vůní mokrého betonu a navlhými dřevěnými latěmi na dlažbě poji zvláštní vztah. Dřevěné latě by sice měly teoreticky méně klouzat, zato se o ně dá snadno ukopnout palec. Stejně je zajímavé, že si z toho všeho pamatuji jen to, jak jsem chodil dolů do sklepa, ale už si nevybavuji, jak jsem vystoupal zpět do druhého patra. Vybavuji si jen to, jak jsem pevně zabalený do ručníku, v polospánku omámený párou ze sprchy a nos tisknu k mámině nebo tátově krku.

U vchodu do našeho domu mezi šeríkovými keři byla lavička, na které nehledě na roční dobu vždy někdo seděl. Jakpak by taky ne! Nemá smysl být zavřený mezi čtyřmi stěnami, každý si přece chce s někým popovídat nebo se alespoň zaposlouchat do světa kolem sebe. Být jeho součástí. To oni dělají – lidé ze tmy.

Léto mám dodnes spojené s vůní čerstvě vypraného prádla, protože vedle ubytoven stály vešalky, úplně zbytečné dřevěné konstrukce, na kterých se pravidelně třepotala bílá povlečení, peřiny a noční košile sousedů. Jiné kousky oblečení si na nich nevybavuji. Ta paměť funguje tak podivně. Nebo jsem se možná do řad vešalek s oblečením ponořil jen tehdy, když na nich visela prostěradla a noční košile. Ale i další kusy oblečení se přece musely prát... Tedy alespoň u nás to tak bylo! Postupem času se na vešalky oblečení věšelo čím dál méně, protože často docházelo ke krádežím. Pak se z nich stalo místo, kde se zdržovala mládež, která se věnovala kouření a pití alkoholu, a docela úspěšně prostor kolem nich dokázala využívat i k líbání. Ted' už vešalky neexistují. Už dávno ne! A ubytovny už nejsou ubytovny. A já žiju v jiném městě a je mi 32 let. Ale stejně kdykoliv přijedu do Cěsisu a projdu kolem dvora se šeríky a lavičkou, cítím se tu jako doma, protože právě na tom místě začal můj život.

„No tak, zastav!“

„Co je?!“

„Neslyším Jěkabse!“

„Jěkabsi? Drahoušku!“

„To kolo byl fakt blbej nápad!“

„Přestaň plácát nesmysly!“

„Ale vždyť tam je silnice! Jěkabsi!“

„Jěkabsi?!“

„Jěkabsi, proboha zastav!“

Vůbec nevím, jak jsem to přežil, jak jsme to my všichni přežili! Bez přílby a gumového povrchu na dětských hřištích. Ale jsem tu. Tenkrát jsem nasedl na své, řečeno dnešním moderním jazykem, odrážedlo (což bylo ve skutečnosti obyčejné černé plastové kolo) a vydal se Valdemářovou ulicí směrem k ulici Piebalžské. Vítr mi šlehal do tváří, kolem mě se míhal svět, byl jsem úplně svobodný, mohl jsem dělat cokoli, jen mě nechte...

„Jěkabsi!!!“ Hlas za mnou zněl tak zoufale, že jsem si víc než cokoli jiného přál, aby se moje kolo proměnilo v letadlo a vylételo do nebe jako raketa...! Ale radši jsem zabrzdil nohama o asfalt a zastavil. Moji rodiče jsou totiž slepí.

To není nic výjimečného. Prostě to tak je. A bylo to tak vždycky. Kdo ví, možná mě někdo u obrovské vstupní brány do tohoto světa upozornil na drobným písmem napsaný smluvní bod č. X, ale to není důležité. Důležité je, že jsem díky nim byl výjimečný já. Já! Výjimečný! Výjimečný, protože jsem viděl ve tmě.

Malé dítě má vůni sladkého štěstí. Pach důvěry, svých potřeb a také do jisté míry bezmoci. Nevím. A také bonbonů, samozřejmě. Malé děti bývají vždy plné tepla, a někdy, když se proběhnou, dokážou být i ulepené. I když Jěkabs nikdy neběhal tak zběsile, aby byl celý uřícený, dlouho jsem mu nedovolovala, aby jen tak bez rozmyslu a domluvy pobíhal okolo. Vše je tak relativní.

Na začátku je to samozřejmě jednoduché – musí se jen dávat pozor na to, jestli dýchá, přikládat ruku na krček a kontrolovat, jestli je příliš horký nebo studený. Pravda, nejdřív jsme od něj museli tatínka držet dál, aby na něm ná-

hodou neusnul, ale pak... Ano, plenky, plenky jsou a vždy budou zlo, ale když pak usnul, mohli jsme si v klidu dělat, co jsme chtěli. Potichu. No, a pak se začal plazit, tak jsme se plazili s ním. Důležité je, aby podlaha byla čistá a ostré rohy nebyly ve výšce hlavy nebo nedej bože očí. Pak přišlo období, kdy začal všechno ohmatávat a chtěl chodit, ale bez nás neudělal ani krok. Udělali jsme mu ohrádku. Pak začal chodit sám, ale stejně se všeho bál. Jenže potom jako by se něco přepnulo a on se bát přestal a nebál se ničeho, a vy se jako máma můžete jen modlit a důvěřovat svým smyslům. Naučíte se rozlišovat, jak dýchá, když lže, když ho něco trápí nebo má z něčeho radost. Nic nadpřirozeného. Je to jako naučit se smažit brambory, není to snadné, protože chcete mít celý proces pod kontrolou, což tak úplně nejde, když vám všechno padá z rukou, olej syčí. Je snazší je prostě nakrájet a hodit do hrnce s polévkou. Nakrájet, hodit do hrnce, přidat vodu, zamíchat a je hotovo. Výsledek nalít do misky a sníst. Jak víte, kolik se toho do misky vejde? Zkontrolujte to prstem! Po okrajích. Zpočátku vás to samozřejmě bude pálit a štípat, ale co nevidět si na to zvyknete... S dítětem je to stejné. Všechno kontrolujte. Nastavte pravidla. Na odměřování vody byla také vynalezena speciální pomůcka, která se umístí na okraj nádoby, a když kapalina dosáhne určené hladiny, zapípá. Děti se ale s takovou vymožeností nerodí a život se kvůli něčemu tak drobnému jen tak nezastaví.

Chtěla jsem dítě a mám ho, jaké štěstí! To je třeba mít vždy na paměti. S tím malým človíčkem byste se měli pokusit na všem domluvit. Jákabs je v tomhle ohledu... opravdu šťastí.

6

Narozeniny tety Dainy. Mně je šest a jí bude o třicet víc. Všichni účastníci oslavy se sešli v přízemí ubytovny. Maminka celý den pomáhala Daině připravovat a upíjet, já jsem se jen motal kolem a spolu s tátou nosil skleničky a stoličky, aby měli všichni všeho dostatek. Vlastně není tak úplně přesné a taktické říkat, že jsem se „motal pod nohy“, protože já se nikomu kolem nohou nemotal, vím totiž, že to slušní kluci nedělají, a já slušný jsem. Nemotal jsem se, já doslova létal po schodech a přistával v bojovém podřepu hodném želvích bojovníků a do toho jsem máchal vidličkami a noži, které jsem držel v obou rukou. Pauza. Je třeba zhodnotit situaci. Všichni se po ubytovně pohybují tak jako obvykle, drží se blízko zdí, a já můžu stejně nenápadně pokračovat dolů, abych pak, až budou vidličky a nože pečlivě rozmístěny vedle talířů, mohl ultrarychlým tempem vyběhnout zpátky nahoru do druhého patra. Na

ubytovně jsem nejrychlejší já! Jenže se ukáže, že všechny nože a vidličky už jsou na svém místě, nic nechybí, všichni jsou pohromadě a máma mě přivine k sobě, obejmeme mě kolem ramen a začne nadšeně zpívat „Hodně štěstí, zdraví“ – protože dneska má teta Daina narozeniny.

Máma a teta Daina jsou nejlepší kamarádky už od dob, kdy se poznaly na internátu, a proto jsou všechny oslavy tety Dainy zároveň i našimi oslavami. Je to moje nejmilejší teta. Je to moje jediná nejmilejší teta, protože má jemné ruce a moc krásný úsměv. Máma se s ní skamarádila, protože ji už jako malá bránila před učitelkou, a když pak teta Daina měla neštovice a půlka školy kvůli tomu byla v karanténě, máma se za ní stejně snažila tajně proplížit školními chodbami. Obě jsou slepé již od dětství a myslím, že své přátelství vystavěly na vzájemné důvěře. Podaří se ti to! Máš na to! Ty to zvládneš! Myslím, že bych měl za to, jaký jsem, poděkovat i tetě Daině, protože máma mě dokázala vychovat díky tomu, že v ní teta Daina věřila. Tak nějak bych to řekl.

V malé místnosti je plno lidí, není divu, když jsou tu lidi ze všech tří pater ubytovny. Z dětí tu je jen Ljoša, a ten je menší než já, navíc špatně vidí, takže se nepočítá. Já jsem tu jediný, kdo vidí bez potíží. Sedím namačkaný mezi mámou a tátou, a kdykoliv sebou pohnou, zacloumá to i se mnou, protože jsme tu na sebe nalepení. Můj táta je urostlý a hlasitě se směje vtípům, které sám vypráví. Všem nalévá pítí a v jednu chvíli polil nejen svoje, ale i moje kalhoty, jenže jediný, kdo si toho všiml, jsem já, a oba se tváříme, že mokré kalhoty jsou malichernost, o které nikdo, natožpak máma, nemusí vědět. Můj táta to umí dobře zahrát. Až do svého dospívání byl u očaře schopen přechíst i poslední řádek na

tabuli, a tak se dodnes může ve svých vzpomínkách ponořit do světa barev a tvarů a vyprávět všem o tom, jak svět vypadá.

Moje máma je dáma s vybranými manýry, která raději místo přípitku pronáší básně. Pamatuje si je perfektně nazpaměť a ke každé životní události jich dokáže odříkat hned několik. Já si básničky nepamatuji vůbec, a tak nikomu nehodím na oči (ha-ha) a snažím se co nejpřirozeněji splynout se sérií pohybů rodičů, aniž bych přišel o své místo na vratké stoličce (jak v doslovném, tak přeneseném smyslu). Okno v místnosti je dokořán a za ním panuje nezvykle horká letní noc. Vidím, jak podél zdi protějšího domu prolétá netopýr. Jak se ve druhém patře toho samého domu převléká nějaká žena. A jak jí po zádech sklouzne sepraná růžová noční košile. Vidím, jak se naklání blíž k zrcadlu a ukazováčkem si přejíždí přes vrásku uprostřed čela, jako by se ji snažila vyhladit, a já si sám pro sebe dávám za úkol zůstat vzhůru až do východu slunce s očima dokořán...

„Hej, starouši, rozsviňte to světlo, proboha! Loginsův kluk přece vidí!“ Mé tajné pozorování vnějšího světa přeruší Ivariņš, přítel tety Dainy, kterého moc miluje. Tak mu říká sama Daina. Máma našpulí rty a já se můžu jen domnívat proč. Jako první vysvětlení se nabízí, že jí Ivariņš leze na nervy. Zvlášť když mele z cesty, protože pije jak duha (cituji mámu). Druhé vysvětlení je, že jsem se měl sám ozvat, že se má rozsvítit, a ne čekat na to, až si toho někdo všimne a máma se bude cítit nepříjemně. Usadím se na lavičce, protože nechci být ten špatný, ale teta Daina, která zná moji mámu lépe než kdokoli jiný, okamžitě přispěchá na mou stranu a všechno urovná.

„To je tak, když má ten kluk tak dobrý vychování, že ani nepípne, když to není potřeba! Jěkabsi, drahoušku, kdybys něco potřeboval, tak řekni, ano? Neostýchej se!“ A bylo světlo. Kvůli mně. Jen kvůli mně, protože nikdo jiný ho tu nepotřeboval. Cítím se výjimečně, ale nadále mlčím. Tak to dělají vzorné děti.

Jsem mámy vypiplaný sen. Ideální dítě. Je to obrovská zodpovědnost, nic si nenalhávejme. Moje máma se jako nevidomá už narodila. Nikdo mi to nikdy nepotvrdil, ale já mám podezření, že to má co dočinění s tím, že její máma, moje babička, holdovala alkoholu. A já vám říkám, že pije víc než lvariņš! A já vím, o čem mluvím. Máma je nejstarší ze třech sester, a zatímco ony mohly provádět běžné polní práce, máma mohla jen čmuchtat a osahávat svět, protože by prý víc nesvedla. Což ale nebyla pravda, svedla by! Jenže to věděla jen ona sama, protože pro ostatní byla jen bezvýznamný úkaz. Od první třídy byla máma na internátě, stovky kilometrů od domova. Sama. Malá. Asi jako teď já. Ale přece jen byla jiná, protože od počátku věků věděla, že jednou bude mít rodinu a dítě – syna jménem Jěkabs, tedy mě. Věděla, že bude dobrá máma, ta nejlepší, doslova dokonalá máma a že nikdy nedovolí, aby se opakovaly stejné chyby, kterých se dopustila její máma, a já vím, že mým úkolem je jí tenhle plán nepřekazit. Musím se snažit, aby se máminy rty nekrřivily podrážděním, ale automaticky se protáhly v úsměv, když někdo zmíní moje jméno.

„Ten váš Jěkabs, to je zlatej kluk. Takhle hodný dítě jsem neviděla. Ani o něm nevíte!“ řekne někdo a máma se hned směje.

„No, stejně ti řeknu, sakra, že je obdivuhodný, žes z něj vychovala tak poslušný dítě. Syn mýho bratra, to je úplná katastrofa, přijde na návštěvu a leze po stěnách, kurva fix, říkám bráchovi, k čemu je dobrý, že vidíš, když toho kluka stejně neumíš dát do latě... no co ti mám povídat, pořádně jsme se chytli a radši odjeli. Aspoň pak byl klid! Ale ty jsi dobrá máma. Fakt smekám.“ A máma se směje, přestože sprostá slova slyší nerada.

„Ať už se věci mají jakkoliv, jsi prostě skvělá máma a Jěkabs je toho skvělým důkazem. Je to chytrý kluk, chápe, že si nemůže jen tak dělat, co chce, že musí rodičům pomáhat...“ A máma se usměje, i když se jí nelíbí ten lítostivý tón.

Zkrátka, pokud se máma kvůli mně usmívá, pak jsem důkazem toho, že navzdory všemu a všem měla v životě štěstí. Nač si stěžovat, něco si od někoho brát, nedej bože po někom něco chtít, hlavně neutéct, neztratit se. Rozumím. A jsem hrdý na to, že moje máma je na mě pyšná. Stejně jako na to, že se jí nikdo nikdy neodvážil říct, že mít dítě byl možná ukvapený rozmar, který narušil již existující řád. Máma o tom nepochybovala, ona nikdy o ničem nepochybuje, takže jsem si docela jistý, že máma a táta jsou pořád spolu právě proto, že si máma usmyslela, že to tak prostě bude a basta. Máma sama jednou řekla, že táta byl ten největší frajer na internátu, a dokonce kvůli ní přestal kouřit, což samo o sobě dokazuje, že ji miluje, no ne?

Pro tátu jsem naopak součástí celoživotního projektu žena-dítě, jehož náročnost není schopen přesně odhadnout. Stejně jako já i můj táta má před mámou jediný hlavní úkol: držet se pravidel a splynout s okolím. Mám ale dojem, že